

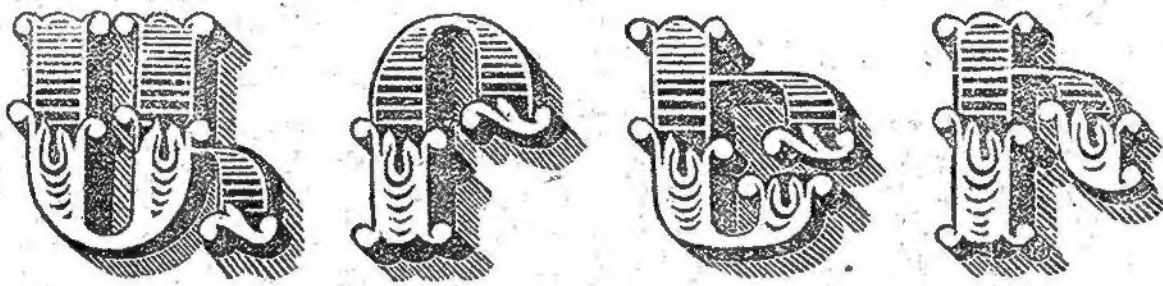
ՀԱՏԸ 5 ՄԻԼԻԵՄ

ՔԱՆԱԿՈՒՆ

Տարեկան վեցամսայ	
Երկուսրբի . . . 2. 0. 80	40
Արժանաշուար . . . 20	10

ՅԱՆՈՒԹՈՒՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ ԴԻՄԵԼ ՏԵՐԵՆՈՒԹՅԱՆ

ԱՐՏՈՒՍԵՐԻ ԼԵՒՈՆ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ

ԱԶԳԱՅԻՆ ՀԱՅԵՐՈՒ ՕՐԿԱՆ

ԿԸ ՀՐԱՏԱՐԱՎՈՒԹ ԴԱՐԱԹԸ ԵՐԵԲ ԱՆԳԱՄ

ԽՐԱՎՈՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՏԵՐԵՆՈՒԹՅԱՆ

Տարեկան վեցամսայ

ԱՐՏՈՒՍԵՐԻ

ՀԱՏԸ

Journal AREV

B. P. № 600

Alexandrie, EGYPT

ՀԱՐԱՏԱՐԱՎՈՒԹ ԴԱՐԱԹԸ ԵՐԵԲ ԱՆԳԱՄ

ՏԵՐԵՆՈՒԹՅԱՆ ԿԱՆՈՒՆՈՒԹՅԱՆ

ՄԵԾ ԸԼԼԱՆՔ ԱՂԵՏԻՆ ՀԱՆԴԵՊ

Ազգ. մը իր թիւովը չէ՛ որ մեծ է, այլ իր նկարագրովը և իր կոչումովը:

Մենք փոքրիկ և տկար ազգ. մըն ենք, մեր պատմութեան բոլոր ընթացքին մէջ նշանակ. ծանր չա. րիքներու և ծանրագոյն դժբաղդու. թիւներու. բայց մենք մեծ եղած ենք այդ յարիքներն ու դժբաղ. դութիւնները կրելուն մէջ, անոնց վերապրելուն մէջ:

Բանի՛ անգամներ Հայաստանը ամայացած, գերեզման դարձած է և մեր թշնամները կարծած են արմատախիլ ըրած, մահացուցած ըլլալ մեր ազգութիւնը. բայց քիչ ժամանակէն մենք դարձեալ փու. նիկի պէս վերակենդանացած ենք աւերակներուն ու փոշիներուն մէ. ջէն, մինչ անդին մեզ ճնշող, նուա. ճող, գերող մեծ և հզօր ազգերը կորած անհետացած են աշխարհի երեսէն:

Ահա՛ անցեալին մէջ մեր ազգին ունեցած մեծութիւնը:

Այսօր նորէն մեր պատմութեան ամենէն վառագուր մէկ փուլին մէջ կը գտնուինք, և նոյն իսկ կըր. նայ ըստիլ իրաւամբ՝ որ մեր ազ. գին դարաւոր մարտիրոսագրու. թեան մէջ չենք ունեցած երբեք ա՛յս աստիճան յուսահատական ճգ. նաժամ մը: Թուրքիոյ Հայութիւնը այսօր մեծ մասամբ տարագրուած, կոտորուած, փախստական դարձած, մնացեալ մասն ալ նոյնպէս բնա. ջրնման վտանգին տակ կը գըտ. նըւի: Այս կացութիւնը աղիքներ գալարող, գլուխ պտուտեցնող, սահմանեցնող, խենթեցնող բան մը ունի: Այսպիսի վայրկեանի մը մէջ է՝ որ կորովազուրկ ազգ մը իր գը. լուրը կը կորսնցնէ, շուարուծի, խառնաշփոթութեան, իրարանցումի ու խուճապի կը մատնուի, և այս բանը ուրիշ ոչինչի կը ծանայէ բայց միայն իր անկումն ու քայքայումը փութացնելու, վերջնական դարձը. նելու: Մեծ ըլլանք այս գէշ օրե. րուն մէջ, արիւթեամբ դիմագրա. ւենք աղէտը, ամբարշտենք մեր յի. դերը, մեր սիրտն ու հոգին՝ գերա. գոյն վտանգին առջև:

Իհն. ամիս մ'առաջ խոշոր ծրա. գիւններով, մեծ յոյսերով ու փայ. փայելի երազներով կը խանդավառ. ուէինք, կ'ողբաւորէինք: Սարսա. փի, արհաւիրքի, արիւնի ալիք մը յանկարծ քշեց տարաւ այդ ամէնը, և ա՛յսօր անհուն անպարմանելի ա. դէտին հանդէպ՝ կը դգանք որ փու. ուած բան մը կայ մեր յղացումնե. րուն, մեր յափտակութիւններուն և մեր մասնունքներուն մէջ: Վիթ. խարի, յուսախաբուութիւն մը, հիա. սթափում մը կրեցինք, այո՛, բայց պէտք չէ՛ երբեք որ յուսահատու. թեան ու լքուծի անճատուր ըլ.

լանք: Մեր ազգին անընկճելի նը. կարագրին բարձրութեանը վրայ գտնուինք, ու այն ատեն վտան. գընանք ըլլալ որ ամէն ինչ կորած չէ տակաւին:

Լուրջ ու ծանր կերպով նայինք կացութեան վրայ, և ինչ որ կը զգանք թէ օրուան մեր պարտա. կանութիւնն է, կատարենք զայն լիովին: Եւ ո՛ր խղճի տէր մարդը, ո՛ր ճշմարիտ Հայը չկրնար անդա. դառնալ թէ որո՞նք են իր պարտա. կանութիւնները ազգին այս օրհա. սական վայրկեանին մէջ:

Վայրկեանին թելադրած մեծա. գոյն պարտականութիւնը՝ անտարա. կոյս՝ միաբանութիւնն է, ո՛չ ան. պատճառ դրաւոր, պայմանադրուած, աւելի կամ նուազ բռնադատելի միա. բանութիւնը, համերայխութիւնը, կախուած ակադեմական վէճերէ և երկկողմանի նկատումներէ ու, եթէ կ'ուզէք, գիտումներէ, այլ չվիճա. բանուած, չի զիջուած, անգրգ. ան. պայման, ինքնաբերական համե. րայխութիւնը, որպիսին մեծ ա. դէտ մը, հասարակաց վտանգ մը կը ստեղծէ՝ միեւնոյն ազգին հաւա. սարապէս պարտաճանաչ ու սըր. տացաւ դաւանելու մէջ: Ա՛յն համերայխութիւնը, կ'ըսեմ, զոր մարդիկ կ'ունենան թշնամիին դէմ ու մահուան դէմ: Ըսէ՛ք, ինքզին. ինչ կ'արժեն մեր փոխադարձկա. տումները, հայիւնները կամ քէնները, եթէ կ'ուզէք նոյն իսկ մեր սկզբ. բունքի քարքարոտիւնները՝ այն ան. հուն, անծայրածիր, յաւիտենական ԱՏԵԼՈՒԹԵԱՆ և անպարտք ՎԻԺԺ. ԽԼԻՆՈՒԹԵԱՆ հանդէպ զոր այսօր հայ ամենը կրող ամէն՝ անձ իր սրտին մէջ կը սնուցանէ մեր ազգին ու հայրենիքին արիւնարբու Դահլի. ներուն գէտ... Զեմ կարծեք որ երբեք ու է մարդ ա՛յնչափ խո. րունի զգացած ըլլալ Մէրը՝ ո՛րչափ մենք Հայերս այսօր կը զգանք Ա. տելութիւնը ու Վրէժը: Եթէ Մէրը անկարող եղաւ մեզ միացնելու, թո՛ղ հիմա Ատելութիւնն ու Վրէժը մեզ եղբայրացնեն: Թուրքը կը հա. լածէ ու կը ցրուէ, մենք ժողովնք ու պատսպարենք: Թուրքը կը ջըր. գէ, կը կոտորէ, մենք ջանանք իր ճիւղներէն աղատել զոհերը: Թուր. քը կը քանդէ, հողի կը հաւատա. րեցնէ, մենք վերականգնենք, եր. կինք բարձրացնենք: Թուրքը վըճ. ուած է Հայութեան մահը, մենք ուրիւնք՝ Հայութիւնը ապրեցնել, վերակենդանացնել:

Ա՛յս առաջադրութեան, ա՛յս ուխտագրութեան մէջ կը պար. փակուի ամբողջ ծրագիր մը, բոլոր գործողներու, բոլոր կուսակցու. թեանց ծրագիրը, ամբողջ Հայ ազգին այսօրուան նշանաբանը:

Ուխտի այս ճամբուն վրայէն

աղբովին քալենք անայլա՛ք, և այն ատեն անգամ մ'ալ պիտի հա. տատած ըլլանք աշխարհին՝ թէ Հայ ժողովուրդը՝ մեծ է արդարեւ քան տիեզերքի բոլոր աղէտները, թէ պիտի ապրի և անմահ է ան:

Մ. ՏԱՄԱՏԵԱՆ

ԻՐԵՐ ՈՒ ԲԱՌԵՐ

ԱԶԳԱՅԻՆ ՓՐԻՆԻՓԵԱՆ ՏՈՒՐՔԸ

Կտակած մը չամբուրի պէս կը մըլ. ուի մերթ Հայու սրտին մէջ: Մենք Հայերս արդեօք բուսական ազգա. նէ՞նք:

Եթէ այո՛, ինչու՞ այն ատեն Հայ Մա. մուրը պիտի հիւժէր ամեն օր՝ իր պարտա. կանութիւնը, աչք ծակող, կուրցնող պարտականութիւնը պոռալով՝ այս ապ. գին:

Ու արդեօք հայ ազգը ճշգրտութե. անկից չէ՛ իր աղէտներուն ու փոշո. տուութեանց անսահմանութեանը: Այս ազ. գը աշխուշ չէ՛ ան որ 1877ին՝ ո՛չ միայն իր բոլոր սովորները մարտնչէ խեց փրկեց՝ այլ և աշխարհի գոմարմը աւել. ցուց նոյնիսկ, ու հատութաբար հակա. կալուած մը դնեց Պոլսոյ մէջ:

Ազգային ներկայ կարիքներուն մէ. ժմայն պիտի բաւէր ինքնին որ հայ ժո. ղովորդը սրտի բուռն ցնցում մը ունե. նար ու փութար. զայն դարձանելու. բայց արդեօք, ըստ Վրէժի՝ մեզք մերք. 200,000 հայ փախստական մերկ, ան. թիւ, հիւանդ, կիսամեռ, աչք աչք է ի կեանք վերակոչել: անհրաժեշտութիւն զանոնք հետզհետէ վերադարձնելու դէպի վերադարձուած երկրամասը՝ եթէ չկենք ուղեր որ մենք, Հայերս, մեր եղունգ. ներովն իսկ զերթած ըլլանք Հայաստան անունը քարտէսին վրայէն: օշուրթեան հասնել Թուրքին ճիւղներուն տակ պատանդ դռնուած Հայութեան բեկոր. ներուն՝ որոնք զիւս չեն թողուած Եւրօրի ու Պարսից Մոցի աւաշներուն մէջ. ու քանի որ Թուրքիոյն անցանք ու վերա. դարձ չկայ՝ օղնէ՛ մեր կամուրջներուն որոնք ըստիկ կ'արշաւեն կոր Հայաս. տան...:

Զէ՛, անկարելի է որ հայ ազգը իր զգալու ու յուզուելու կարողութիւնէն զրկուած, ներքեւուած ըլլայ ի սպառ. տելութիւնը: Եթէ ան կ'ընէ, անկարելի է որ իր ձեռքովն իսկ իր մահալը. ճիւղը գրել ուզէ... Եթէ, անկարելի է:

Կ'ուզեմ հաւատալ իմ ազգին պատ. ուոյն համար՝ թէ ան կ'ընէ մինչև հիմա չղբալիցաւ ու չսուրաց դէպի մեծ ու փրկարար զոհողութիւնները՝ պատճառն այն է որ ուղղութիւն մը չտրուեցաւ ի. րեն և կամ արուած ուղղութիւնը խան. գարուեցաւ: Այո՛, կ'ուզեմ հաւատալ որ հայ ժողովուրդը քառուղի մը վրայ չը. ւարուն՝ կ'սպասէ որ իր ուղին ցոյց տրուի իրեն:

Ո՛վ պիտի ցնուեցնէ բարերար ու տիրական ցուցամատը մտամուր Հայու. թեան աչքին:

Հայոց Հողերը Պետին անկ է գերա. գոյն ՀՐԱՄԱՆՆԸ զրկել ամէն հայ կեղծոն. ներուն՝ որպէս զի Հիմնադրամի Ծանձնա. ժողովին միջոցաւ կամ այլապէս՝ ազգա. յին փրկութեան համեմատական տուրք մը հաստատուի, ուրիշ ա՛յն Հայը զերծ ըլլալ միայն՝ որ... Աղբատախնամէ կ'ապ. րի:

Ի՞նչ միջոցով սակայն պարտաւորել ընել Ազգային Փրկութեան այս տուրքը. — Թերազող հայը եկեղեցւոյ հաղոր. դակութիւնէն կը զրկէ, կը բանալիքէ, կը նոյնէ, վնասփառ:

ԱՆՏՈՐԻ

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԴԵՐ — ՀԱՄԱՐՏԵՐԸ

Եթե՛ր տարի անցաւ այն հրաշալի. պային օրէն ի վեր ուր ժէօն-թիւրքե. րը, ապալելով թղթէ զղեակի մը պէս կարծիք-Մարդասպանին կատարութիւ. նը, տեղը հաստատեցին ինչ որ իրենք կը հուշակէին և ինչ որ աշխարհ-արարատ կարծեց՝ Օսմ. Սահմանադրութիւնը:

Օսմանեան Սահմանադրութիւնը՝ որ Զբառնո. Մեծ Յեղափոխութեան մեծ սկզ. բունքները կ'աւտէր սարուկ ժողովուրդ. ներուն, — ազատութիւն, հաւասարու. թիւն, եղբայրութիւն...:

Բոլոր աշխարհի հետ, մենք ալ խա. ուեցանք այս մոգական բառերէն, ու զանոնք արտասանողներէն:

Անտանման է յուսալու կարողու. թիւնը տոտապած մարդուն: անձն է իր միասնութիւնը, Դարերու Որ Վե. րապէն, ուր հեծեր էր անընդատ, Լու. սառնիքէն ազգը, կարծեց լոյս աշխարհ. բարձրացած ըլլալ, է... քննէ՛ Արեւա. զալը երկդե...:

Ա՛, մեր հերարձակ խոնդալաւու. թիւնները, մեր քնարիչական զեղում. ներն ու ընտրական անձնատուութիւն. ները, մեր մոտացումներն և ուրացում. ները, մեր ինքնաստուգումներն ու զիջալիստութիւնները, մեր հանդիսա. ւոր երգումներն ու դաշինքները, կը յի. չէ՛ք, Հայեր՝ կը ինչէ՛ք...:

Ազատ էիք մեր թուրք տիրոջը չափ, եղբայր էինք անոր հետ, հաւատա. ր էինք անոր...:

Անտանման առաջին անհրաժեշտ ազ. դարաւորութիւնը եղաւ անողորմ ձակա. տաղրին, պահ մը ընդմիջուած, միջնա. րադուած ուղբերգութեան երկբայ մասին վարագործի բացումը՝ նոյն արիւնտ տե. ւարանին վրայ:

Բայց այնքան փափաքող էինք կու. րամալու վերստին, որ, երբ վարագոր. լար իջաւ, սպիտակեց հաւաքանք մը տրճակեցինք՝ յուսալ ուղիով որ խաղը վերջացած է ա՛լ...:

Երո՛ւկ մեղի:

Վերջին արարուածը հիմա է որ կը խաղացուի: Անճաղակ Համալին կիսատ ձգած դործը, ժէօն-թիւրքերուն դիւանին հանձարը կ'ուզէ անպատճառ աւարտել, իր լուծումին ու յանգին տանիլ...:

Դիտէ՛ք ո՛րն է ժէօն-թիւրքերուն մեծագոյն ոճերը:

Անոնք մեր Հայու հոգին մէջ յա. ռաջ բերին տարբերակ, ահա ուր, սարս. առաջնիցի երեւումը մը, ամենախոր յե. ղարշուր մը, որուն պէտք եղածին պէս անդադարձած չունինք դուցէ, և որ սակայն ամէն արտաքին դէպքէ և նշա. նէ աւելի կը պատմէ իրենց անհասանելի ոճապարտութիւնը...:

Ժէօն-թիւրքերը մեզի մոռնալ տուին Համիթը, մեզի դադրիլ տուին Համիթը ա. տիւ... Ահա՛ իրողութիւնը:

Սահմանադրութիւնէն առաջ, հայ հո. գիւններուն միտաւորիչ զգացումը, զանոնք վեր բռնող, զօրացնող, խտացնող բռնա. կալ միանձնան զգացումը՝ ատելութիւնն էր կարծիք Սուլթանին, անհերքող, մա. հացու, անմահ: Անմահ. դէթ այնպէս կ'զգայինք զայն...:

Հարցաւորենք մը այսօր ձեր Հայու հոգին, փնտնեցէ՛ հոն թէ ինչ եղած է մեր ետիւնան բոլոր ուժերէն զանազ. այդ զգացումը, — խտացում, խիստացում, դժոխային ընթիւն մը անհնարին ստու. կուսմանուն: Ու պիտի տեսնա՞ք մաշած, վատուցած, անարիւն բան մը, ստուեր մը, ուրուական մը, ապշած յիշատակ մը: Համիթ... Կարծիք Մարդասպան կը կո.

ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆ ԱՐԵԻ

«ՀԱՅ. ԳՈՅՈՒԹԵԱՆ ԿՈՒՈՒՆ ՀԱՄԱՐ»

Արդիւմը մաս առ մաս եւ փութով պիտի զրկուի էջմիածին՝ Վեն, Կարալիկո. սիմ, Հիմնադրամի Յանձնախումբին միջո. ցաւ, որպէսզի անխեղ յաջադուի փախը. ցականներու կամ կամուրջներու, ինչպիս. վայրկեանին համար աւելի պիտի եւ յա. մար սեսնէ Ազգիկ Հայրապետ:

«Հիմնադրամի» հանգանակութիւնը ան. կախարհէ կը տարուակուի և Յանձնախում. քը կը խնդրէ մեծ ծանուցանել քէ՛ մուր. ցներ կ'ընդունուին Տ. Յ. Մարտիանցի (Մարտիանց Տոն) և Տեառն Կամարական Եղբայրներու կողմէ, իրենց գրասենական. րուն միջ:

Ա. ՏԱՆԿ

Վաճառ Թիֆլիս	1200
Տիֆլիս Զ.Մ. Տաւաթեան	500
Յովիկ Կարիմեան	50
Ոմ	100
Իււմար Ս. Դ. 1930	

Նոր, ամբողջ... կարծիք հետ...:

Հատ գունատներ է... Տեղին Մարդաս. պան, ինչպէս էր ֆիզիքապէս մեր երէկ. ուսան— և արդէն որքա՛ն հեռաւոր— Դա. հիւճը:

Այս է եղեր այն մարդը որուն վրայ կը ծանրանար, կը բարձրանար բովան. զակ Հայութեան քրդացած անէ՛քը... Ա՛ն էր որ մեր մոլեգործին կ'առնէր, իր մարդկէն ձեն ու կերպարանը մեր հայ. ատեալ... Զակաւադրին:

Զէ՛, այս մարդը արժանի չէ եղեր մեր ազգային միասնամուտ տանելու թեան եղական պատուոյն: մեր հին մեծ զգա. ցումը ա՛լ հիմա չի ճանչնար զինքը. անը... ստո՛նց, ու կամայ կամաց, կարծես մե՛ չգող... և ու է զինքը, բաժնուր, դատուր է ա... Դ ու. րէ՛լ տեղ գտեր է...:

Ո՛վ կատարեց այս սրբապիղծ տե. ղափոխութիւնը, ո՛վ գործեց այս անըա. ւելի ոճերը մեր հոգին դժմ: Ո՛վ ցանց մոտացումին պաղ մոխիրները հո՛ն ուր կ'օրհնէր մը պէս կը վառէր այդ զգա. ցումը...:

Ժէօն-թիւրքերը, 1908ի մեր աղա. տարաները, մեր «եղբայրները», մեր «հաւատարմները»...:

Համիտ դերադոյն Թուրք մը եղաւ, հաւատարմ թըքական բռնապետութեան հնաւանդ եղանակներուն, զորս կատա. րելագործեց կրցածին չափ...:

Ժէօն-թիւրքերը գեր-Համիտներ եւ. զան, ու մէկի դէմ՝ լեզնէն:

Համիտ շատ անգամ խորհող կը հարցնէր իր վայրկեանութեան, դատամ. ան յուսալար մարդը իր ստուկաններուն Շատ անգամ երկիւղը, դայն չլթայա. գիւծելէ յետոյ, յանկարծ կը կանգնէր իր արիւնքախան մոլուցքը...:

Ասոնք, ժէօն-թիւրքերը, կը ներքն. չուին իրենց... Երիտասարդ վայրագու. թիւնէն: Ասոնք պերտաղջ չրէշներ են, որոնք չեն դիտեր վախին հիւանդոտ զգացումը, ու իրենց ջովն ի վեր ունին, դարալիւղ, առաջնորդ, խրատաւոր, ար. ղեկական Բարձրագոյնութեան վարպետները. փիլիսոփաներն ու գիտնականները, Հէո-թիւրքեացիները...:

Համիտ ծրագրած էր Հայութեան բը. նաջնումը. բայց վախը ու մերթի պա. կաւար արգելք՝ եղան անոր լիակատար գործադրութեանը: Այսօրուան գեր-Հա. միտները չունին առաջինը, իսկ երկ. րորդն ունին գերազոյն աստիճանով, չնորիւ կիցիօմ արժանաւոր առաքեալ Պոյ. Տէր Կոլոնիներուն և Լիւման Պոյ Սա. տըրաններուն...:

Մ. Ս. ԿԻՐՈՅԵԱՆ

Առանցիկը Ս. Հայրը, որ քանի մ
օրէ ի վեր Անկէթապոլիս կը դառնա
կը հաղորդէ ինչ թէ յառաջակալ չորեք
յաթիկ երկկոյ իր նախադասութեամբ
Հսկում պիտի կատարուի տեղւոյն Ս
Պօղոս-Գրգորա Նիկեոյ: Եւ մէջ խնդրե
լու համար Աստուծոյ օգնութիւնը Հայու
թեան վրայ, անոր ներկայ ծովաւանաւ ա
ղէտին մէջ:

